

BIBLIOTEKA 2020, NR 24 (33)
DOI: 10.14746/b.2020.24.9

PL ISSN 1506-3615

MAREK M. GÓRSKI, DOROTA BUZDYGAN,
DOROTA LIPIŃSKA

Biblioteka Politechniki Krakowskiej

Instytucjonalna Polityka Otwartego Dostępu. Działania związane z wprowadzeniem otwartego mandatu wobec publikacji naukowych na Politechnice Krakowskiej

Streszczenie. Celem artykułu jest przedstawienie działań poprzedzających wprowadzenie Polityki Otwartego Dostępu wobec publikacji naukowych na Politechnice Krakowskiej (PK). Działania, których skutkiem było przyjęcie otwartego mandatu na PK, obejmowały m.in.: przygotowanie infrastruktury informatycznej – w tym utworzenie Repozytorium PK, opracowanie dokumentów prawnych, udostępnienie rozpraw doktorskich, wprowadzenie otwartych licencji dla czasopism naukowych wydawanych na PK, działania informacyjne i edukacyjne w zakresie OA. Prace te realizowano zgodnie z wytycznymi zawartymi w dokumentach rządowych oraz na podstawie praktycznych rozwiązań zrealizowanych w instytucjach naukowych. Konsekwencją tych działań było wprowadzenie, na mocy zarządzenia Rektora PK z dnia 22 marca 2019 roku, Polityki Otwartego Dostępu na PK. W podsumowaniu omówiono również dane przedstawione w pierwszym *Raporcie z realizacji Polityki Otwartego Dostępu na Politechnice Krakowskiej*.

Słowa kluczowe: instytucjonalna Polityka Otwartego Dostępu, otwarta nauka, otwarty mandat, Politechnika Krakowska, Repozytorium PK, Biblioteka PK, publikacje naukowe, otwarte udostępnianie, Open Access, OA.

Wprowadzenie

2 czerwca 2020 roku został opublikowany pierwszy *Raport z realizacji Polityki Otwartego Dostępu na Politechnice Krakowskiej im. T. Kościuszki*¹ za

---

¹ *Polityka Otwartego Dostępu Politechniki Krakowskiej im. T. Kościuszki*, <https://repozytorium.biblos.pk.edu.pl/static/43234> [dostęp: 8.06.2020].

okres od 1 kwietnia do 31 grudnia 2019 roku. Publikacja raportu jest symbolicznym zamknięciem pierwszego roku obowiązywania instytucjonalnej polityki otwartości na Politechnice Krakowskiej (PK). Wprowadzając Politykę Otwartego Dostępu (POD), Politechnika Krakowska dołączyła do ciągle jeszcze nielicznej grupy polskich szkół wyższych, które stosują otwarty mandat w swoich regulacjach prawnych².

Koncepcja Otwartego Dostępu (ang. *Open Access* – OA) dotyczy udostępniania w postaci cyfrowej w internecie publikacji naukowych i wyników badań naukowych w celu umożliwienia bezpłatnego ich wykorzystania przez naukowców, studentów, przedsiębiorców i całe społeczeństwo. Jedynymi „ograniczeniami” OA są ochrona praw własności intelektualnej, respektowanie praw autorskich i wykorzystanie utworów zgodnie z udzielonymi licencjami.

Najczęściej otwarty dostęp jest realizowany na dwa sposoby: przez umieszczenie i udostępnienie publikacji w otwartym repozytorium (tzw. droga zielona) lub przez publikację tekstu w otwartym czasopiśmie (tzw. Open Access Journal) w ramach tzw. drogi złotej.

Droga zielona – wykorzystywana w przypadku repozytorium instytucjonalnego – to zapewnienie otwartego dostępu gratis albo libre przez autora dzięki zdeponowaniu utworu w repozytorium³. Tak więc autor samodzielnie (na zasadzie autoarchiwizacji) umieszcza w repozytorium swoją publikację w odpowiednim formacie, opisując ją odpowiednimi metadanymi.

Poniższy tekst jest zapisem doświadczeń pracowników Biblioteki PK, którzy nabyli je na kolejnych etapach prac zmierzających do przyjęcia otwartego mandatu na Politechnice Krakowskiej. Do przygotowania artykułu wykorzystano metodę analizy literatury przedmiotu, dokumentów rządowych i uczelnianych aktów prawnych oraz danych statystycznych wygenerowanych z modułu administracyjnego repozytorium, a także własne doświadczenia i obserwacje poczynione w trakcie realizacji opisanych w artykule projektów.

---

² I. Sójkowska, N. Gruenpeter, *Polityki otwartości w Polsce*, <https://tinyurl.com/4mv8nuyp> [dostęp: 8.06.2020].

³ *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce*, <https://www.gov.pl/web/nauka/dokumenty-na-temat-otwartego-dostepu> [dostęp: 4.06.2020].

Okoliczności poprzedzające przyjęcie POD na PK

Skuteczna realizacja polityki otwartego dostępu wymaga akceptacji, swoistego konsensusu uczestników włączonych w jej prowadzenie. To przede wszystkim władze instytucji określają jej zakres, sposób realizacji i wydają odpowiednie dokumenty formalne. Innym uczestnikiem procesu są jednostki odpowiedzialne za przekazanie wiedzy i dostarczenie odpowiednich narzędzi służących do jej prowadzenia, w wypadku szkół wyższych są to zazwyczaj biblioteki uczelniane. Trzecią, i najważniejszą, stroną tego przedsięwzięcia stanowią autorzy publikacji, którzy – w ramach przyjętej polityki otwartości – piszą i publikują swoje prace. Oni też mają zwykle najwięcej wątpliwości i obaw odnośnie do bezpieczeństwa, rozumianego tutaj jako zachowanie praw i ochronę własnych publikacji przed nieuprawnionym użyciem. Formalne przyjęcie polityki otwartości powinno zatem być poprzedzone okresem, w którym prowadzi się analizę zysków i strat wynikających z wprowadzenia POD, analizę jej zgodności z realizowaną w tym zakresie polityką państwa (tzw. otoczenie prawne, rozporządzenia, rekomendacje), a także skutków zaniechania takich działań. Z doświadczenia Politechniki Krakowskiej wynika, że proces ten może trwać nawet kilkanaście lat.

W tym miejscu warto przytoczyć przyjęty 23 października 2015 roku przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego dokument *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce*⁴. Miał on charakter zaleceń dotyczących wprowadzania otwartego dostępu przez podmioty finansujące badania (NCN, NCBR, MNiSW), jednostki naukowe, uczelnie oraz wydawców, w tym wydawców czasopism naukowych. Do rekomendowanych działań zaliczono m.in.:

- opracowanie i przyjęcie przez poszczególne uczelnie, instytuty badawcze i instytuty PAN oraz przez NCN i NCBR własnych instytucjonalnych polityk w zakresie otwartego dostępu (OD), które będą określać zasady publikowania w OD wyników badań (głównie dotyczy to artykułów w recenzowanych czasopismach, ale także np. recenzowanych materiałów konferencyjnych, ewentualnie danych badawczych);
- wyznaczenie przez kierowników jednostek naukowych i uczelni pełnomocników ds. OD;
- przechodzenie czasopism naukowych do modeli otwartych;
- udostępnianie rozpraw doktorskich w otwartych repozytoriach;

---

⁴ Ibidem.

- organizowanie szkoleń w zakresie OD dla wszystkich pracowników naukowych i doktorantów danej jednostki naukowej lub uczelni;
- uwzględnienie doświadczeń i potencjału bibliotek naukowych, które często koordynują proces redakcji i deponowania publikacji naukowych w repozytoriach.

Dokument *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce* został opracowany przez zespół powołany na mocy Zarządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁵. Tym samym należy uznać, że przyjęty w wyniku prac dokument (nadal obowiązujący) określa politykę państwa wobec idei otwartego dostępu.

„Otwarty Dostęp i Otwarta Nauka są elementem komunikacji naukowej (Science Communication)”⁶. To stanowisko – wyrażone przez Piotra Kępskiego z Departamentu Innowacji i Rozwoju MNiSW – znalazło rozwinięcie w jego prezentacji *Polityka Otwartego Dostępu w Polsce. Rekomendacje MNiSW*⁷, w której podkreślił on znaczenie, często pomijanego, społecznego aspektu OD. Kępski wskazuje, że

otwieranie publikacji i wyników badań służy nauce i naukowcom, ponieważ pokazuje obywatelom, że naukowcy coś konkretnego tworzą, a nie tylko wydają pieniądze podatnika na nieokreślone „projekty”, pozwala społeczeństwu zrozumieć sens i cel pracy naukowców, jest elementem marketingu instytucji zatrudniającej naukowca – ponieważ udostępniając jego prace, buduje ona własną markę i prestiż, przyczynia się do poszerzania ogólnie dostępnych zasobów wiedzy i sprzyja tworzeniu otwartych treści edukacyjnych, z których korzystają wszyscy (m.in. nauczyciele akademicy, studenci, doktoranci, lekarze, nauczyciele, dziennikarze)⁸.

Trudno byłoby znaleźć lepsze uzasadnienie dla promowania idei otwartego dostępu, i dobrze się stało, że podkreślał je przedstawiciel władz odpowiedzialnych za rozwój nauki i badania naukowe w Polsce.

Początek działań związanych z rozwijaniem otwartego dostępu na Politechnice Krakowskiej znacznie wyprzedził datę opublikowania opisanych wcześniej *Rekomendacji*. Już w roku 2006 ukazało się Zarządzenie

---

⁵ Zarządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 marca 2015 r. w sprawie powołania Zespołu doradczego do spraw otwartego dostępu do treści naukowych, <https://tinyurl.com/ywmkw27a> [dostęp: 4.06.2020].

⁶ P. Kępski, *Polityka Otwartego Dostępu w Polsce. Rekomendacje MNiSW*, <https://www.ifj.edu.pl/library/open-access/materials/Kepski.pdf> [dostęp: 4.06.2020].

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

nr 12 Rektora PK w sprawie gromadzenia, opracowania i udostępniania przez Bibliotekę Główną Politechniki Krakowskiej rozpraw doktorskich obronionych na Politechnice Krakowskiej⁹. W kontekście „dochodzenia do otwartości” istotne znaczenie miał § 1 ust. 4 zarządzenia o brzmieniu: „Egzemplarz wersji elektronicznej [pracy doktorskiej] będzie publicznie dostępny w zasobach Biblioteki Cyfrowej Politechniki Krakowskiej (BCPK) po obronie”¹⁰. Był to ważny, i prawdopodobnie pierwszy na polskich uczelniach, zapis obligujący autorów prac doktorskich do upublicznienia swoich osiągnięć naukowych, a tym samym poddania ich pod środowiskowy osąd, mający potencjalny wpływ na wywołanie szerszego dyskursu naukowego. Część autorów przyjęła wytyczne zarządzenia z rezerwą, ale, co warto podkreślić, część potraktowała je jako szansę wypromowania swojej działalności naukowo-badawczej, nawiązania kontaktów naukowych, zainteresowania swoimi badaniami nie tylko środowisk naukowych, ale również biznesu. W zarządzeniu określone zostały też rodzaje licencji, jakie autorzy – deponując doktoraty w Bibliotece Cyfrowej PK¹¹ – byli zobowiązani podpisywać. Modyfikacją tych zasad i kolejnym krokiem ku otwartości było zarządzenie Rektora PK z 2008 roku¹², rozszerzające obowiązek deponowania prac doktorskich w BCPK również na prace przed obroną. Ostatnie, dotyczące prac doktorskich, wydane w 2012 roku zarządzenie¹³ Rektora PK zbiegło się w czasie z utworzeniem Repozytorium PK, zarządzanego i administrowanego przez Bibliotekę PK. Było to o tyle istotne, że przytoczone zarządzenie lokowało prace doktorskie w Repozytorium PK (a nie, jak wcześniej, w Bibliotece Cyfrowej PK).

Opisany wyżej okres kilku lat – od 2006 do 2012 roku – to też czas dyskretnego, ale konsekwentnego, PR prowadzonego w społeczności

---

⁹ Zarządzenie nr 12 Rektora Politechniki Krakowskiej [...] z dnia 9 marca 2006 r. [...] w sprawie gromadzenia, opracowania i udostępniania przez Bibliotekę Główną Politechniki Krakowskiej rozpraw doktorskich obronionych na Politechnice Krakowskiej, <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=202> [dostęp: 4.06.2020].

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Zarządzenie nr 5 Rektora Politechniki Krakowskiej [...] z dnia 11 lutego 2008 r. [...] w sprawie gromadzenia, opracowania i udostępniania przez Bibliotekę Politechniki Krakowskiej rozpraw doktorskich bronionych na Politechnice Krakowskiej, <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=475> [dostęp: 4.06.2020].

¹³ Zarządzenie nr 18 Rektora Politechniki Krakowskiej [...] z dnia 23 maja 2012 r. w sprawie zasad gromadzenia, opracowania i udostępniania rozpraw doktorskich bronionych na Politechnice Krakowskiej, <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=1287> [dostęp: 4.06.2020].

akademickiej PK¹⁴ przez wyznaczonych pracowników Biblioteki PK zgodnie z klasyczną zasadą: „Przekonanych umocnić, obojętnych przekonać, niechętnych, [co najmniej] «zobojętnić»”. W ten sposób przygotowano fundamenty pod przyszłą politykę otwartości.

Etapy przyjęcia otwartego mandatu na PK

Przygotowywanie autorów do otwartego publikowania polegało nie tylko na prowadzeniu działań informacyjno-edukacyjnych wśród pracowników naukowych PK w zakresie otwartej nauki, ale przede wszystkim na przygotowaniu infrastruktury informatycznej nakierowanej na potrzeby otwartego dostępu do publikacji. Zadanie to zrealizowano w Bibliotece PK w ramach projektu *SUW Zintegrowany System Wymiany Wiedzy i Udostępniania Akademickich Publikacji z Zakresu Nauk Technicznych*¹⁵, który miał na celu zapewnienie wszystkim zainteresowanym użytkownikom bezpłatnego, otwartego dostępu w internecie do publikacji zamieszczonych w repozytorium cyfrowym na zasadzie wolnych licencji oraz zbudowanie i udostępnienie otwartego systemu komunikacji naukowej. W wyniku realizacji projektu powstała i w 2012 roku została udostępniona platforma SUW, którą tworzyły cztery komponenty: Repozytorium PK (RPK), Bibliografia Publikacji Pracowników PK (BPP PK), Baza Podręczników (BP), Bazy Bibliograficzne (BB). Platforma to narzędzie, które umożliwiło pracownikom naukowym PK realizować otwarty dostęp do własnych publikacji w zakresie: deponowania pełnych tekstów publikacji w RPK (np. na wolnych licencjach z dostępem otwartym dla wszystkich użytkowników internetu), a także samodzielnej rejestracji własnego dorobku publikacyjnego w BPP PK. Wymóg partycypacji użytkowników w tworzeniu bazy BPP PK skłonił bibliotekę do zadbania o nowelizację zarządzenia Rektora PK, które stanowi podstawę prawną jej funkcjonowania¹⁶. Bazy repozytorium i bibliografii na platformie systemu SUW

---

¹⁴ Otwarta nauka [serwis BPK], <https://www.biblos.pk.edu.pl/nauka/otwarta-nauka> [dostęp: 5.11.2020].

¹⁵ Projekt realizowany przez Politechnikę Krakowską (Bibliotekę PK) w latach 2009–2012 w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka Priorytet II, Infrastruktura sfery B+R, Podziałanie 2.3.2, Projekty w zakresie rozwoju zasobów informacyjnych nauki w postaci cyfrowej. Projekt był współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na podstawie Umowy Nr POIG.02.03.02-00-050/09.

¹⁶ Zarządzenie nr 16 Rektora PK z dnia 24 kwietnia 2014 r. w sprawie ewidencji publikacji pracowników PK, <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=1683> [dostęp:

tworzyły jeden zbiór danych o dorobku publikacyjnym pracowników PK. Dzięki wbudowanemu systemowi wyszukiwawczemu (wspólnemu dla obu modułów) istniała możliwość generowania różnego rodzaju zestawień według wybranych (ustalonych w systemie) kryteriów, np. według: autorów, kolekcji dokumentów, jednostek PK, typów dokumentów, dat wydania, języków publikacji oraz formatów zasobów.

Funkcjonowanie komponentów platformy SUW, związanych z dorobkiem publikacyjnym pracowników PK, zostało usankcjonowane przepisami wewnętrznego prawa uczelnianego, którego postanowienia były inspirowane ogólnopolskimi działaniami na polu otwartej nauki w ówczesnym czasie. Repozytorium cyfrowe Politechniki Krakowskiej (baza dorobku naukowego PK) pod nazwą Repozytorium Politechniki Krakowskiej (RPK) rozpoczęło funkcjonowanie na podstawie Regulaminu RPK, stanowiącego załącznik do regulaminu Biblioteki PK. RPK jest zarządzane i utrzymywane przez Bibliotekę Politechniki Krakowskiej. Deponowanie utworów odbywa się bezpośrednio przez twórców (na zasadzie autoarchiwizacji własnych prac) lub pośrednio przez redaktorów RPK (na zasadzie archiwizacji). Utwory deponuje się do kolekcji utworzonych wg rodzaju publikacji. Zasoby RPK uwzględniają również przyporządkowanie do konkretnych jednostek organizacyjnych PK. Depozytariusze udostępniają w RPK publikacje nieodpłatnie, na podstawie otwartych licencji Creative Commons lub bezterminowej licencji niewyłącznej udzielonej PK. Należy zaznaczyć, że w skład utworzonego Repozytorium PK weszły zasoby (wyłącznie pełne teksty publikacji) Biblioteki Cyfrowej PK, dlatego w Repozytorium, oprócz zasobów deponowanych przez pracowników i studentów PK, znajdują się publikacje, których wydawcą jest PK, oraz cyfrowe wersje zbiorów Biblioteki Politechniki Krakowskiej, m.in. artykuły z czasopism, książki, rozdziały lub fragmenty książek, wyniki badań i raporty naukowe, sprawozdania naukowe, prace dyplomowe, materiały i prezentacje konferencyjne, materiały do zajęć dydaktycznych oraz materiały dotyczące jednostek PK. Dla wydawanych przez Wydawnictwo PK (do 2016 roku) dziewięciu serii „Czasopisma Technicznego”, obecnie miesięcznika „Technical Transactions”, Repozytorium PK stało się kanałem udostępnienia ich wersji cyfrowych – kolekcja „Technical Transactions / Czasopismo Techniczne”, podobnie jak dla innych czasopism wydawanych przez jednostki PK: „Pretekst: Zeszyty Zakładu Architektury Mieszkaniowej i Kompozycji Architektonicznej”; „Przestrzeń Urbanistyka Architektura”; „Środowisko

Mieszkaniowe / Housing Environment”; „Wiadomości Konserwatorskie / Journal of Heritage Conservation”.

W Repozytorium PK utworzona została również kolekcja „Monografie”, w której – dzięki zapisom w umowie wydawniczej Wydawnictwa PK umożliwiającym „zwielokrotnienie utworu w wersji elektronicznej i rozpowszechnienie on-line poprzez umieszczenie w Repozytorium PK [...], po wyczerpaniu nakładu drukowanego” – udostępniono monografie naukowe PK wydawane przez Wydawnictwo PK.

Podstawę prawną opracowania Bibliografii Publikacji Pracowników PK stanowi zarządzenie Rektora PK w sprawie ewidencji publikacji pracowników PK¹⁷, wymóg rejestracji w bazie BPP PK dotyczy publikacji stworzonych z afiliacją PK. Dodatkowym wzmocnieniem tego obowiązku stała się uchwała dotycząca okresowej oceny nauczycieli akademickich PK¹⁸, uchwała, według której dokumentacja dorobku publikacyjnego ocenianego pracownika może się odbywać jedynie na podstawie raportów BPP PK („w wykazie dorobku są uwzględniane publikacje pracowników z afiliacją PK zamieszczone w bazie danych Biblioteki PK”). Od 2014 roku funkcjonują narzędzia do generowania wykazów publikacji pracowników podlegających ocenie.

Z pozostałych dwóch komponentów platformy SUW, tzn. Bazy Podręczników (BP) oraz Baz Bibliograficznych (BB), jedynie moduł BB jest nadal utrzymywany i rozwijany. Bazy Bibliograficzne – na które składają się: *Architektura i Sztuka Krakowa*; *Historia i Ludzie PK*; *Konferencje Krynickie – Referaty*; *Niepublikowane prace naukowe pracowników PK* – zawierają opisy bibliograficzne publikacji zgodnie z zakresem przedmiotowym każdej z nich¹⁹.

Realizacja projektu SUW zakończyła się w 2012 roku, ale okres utrzymania wyników i produktów powstałych w ramach projektu (tzw. okres trwałości) zakończył się w roku 2017. W okresie trwałości platforma SUW była utrzymywana przez PK i intensywnie wykorzystywana przez społeczność naukową. Wymagania związane z oceną dorobku publikacyjnego pracowników naukowych PK i intensywność prac z tym związanych wpłynęły na decyzję o oddzieleniu modułu repozytorium od modułu bibliografii. Biblioteka PK podjęła starania o nowy projekt, którego głównym

---

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Uchwała Senatu Politechniki Krakowskiej z 21 grudnia 2016 r. nr 106/o/12/2016 w sprawie wzorów ankiet okresowej oceny nauczycieli akademickich, <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=2295> [dostęp: 8.06.2020].

¹⁹ Bazy Bibliograficzne BPK, http://suw.biblos.pk.edu.pl/info_bazy [dostęp: 8.06.2020].

celem byłoby udostępnienie publikacji – pełnych tekstów – w modelu otwartym, jednocześnie dającym możliwość przeniesienia pełnego zasobu, a także zachowania wszystkich funkcjonalności Repozytorium PK na nowej dedykowanej platformie.

Dodatkowym wyzwaniem dla utrzymującej i zarządzającej RPK biblioteki była chęć wzmocnienia podstawy prawnej dla depozytariuszy repozytorium, czyli wprowadzenie Polityki Otwartego Dostępu do publikacji naukowych PK w formie oficjalnego dokumentu wydanej przez władze uczelni.

W Bibliotece PK podjęto – zakończone powodzeniem – starania o pozyskanie nowego projektu. W sierpniu 2016 roku rozpoczęto realizację projektu *Europejskie Dziedzictwo Techniczne – upowszechnianie historycznych i współczesnych publikacji z zakresu nauk technicznych w innowacyjnym środowisku informatycznym – EDT*²⁰. Jego celem było cyfrowe udostępnienie współczesnych i historycznych publikacji z zakresu nauk technicznych, w sposób otwarty, nieodpłatny i przy jak najmniejszych barierach do ich ponownego wykorzystania. Jednym z jego kluczowych elementów było opracowanie przez partnera projektu²¹ otwartego oprogramowania, które umożliwiłoby zarządzanie, przetwarzanie, przechowywanie i udostępnienie cyfrowych zasobów w sieci Web.

Stworzona aplikacja pozwoliła na definicję własnego modelu danych od podstaw. Wprowadzona została w niej koncepcja klas zasobów, rodzajów metadanych, rodzajów zasobów – koncepcja, która od dłuższego czasu dojrzewała podczas eksploatacji platformy SUW. Dodanie do tego modelu procesów, w których konfiguracji znajdują się informacje nie tylko o tym, gdzie może się znajdować zasób, ale także o tym, kto, kiedy i jakie działanie może wykonać, przyniosło niespotykaną elastyczność zaimplementowanego rozwiązania. Ponadto wdrożony system pluginów i rozszerzeń, strategie wyświetlania zasobów, dynamicznie obliczane wartości metadanych i wyszukiwanie pełnotekstowe pozwalają na niemal nieograniczoną dowolność w ustalaniu pożądanych zachowań systemu. Dzięki temu łatwo udało się zintegrować stworzoną aplikację z serwerem

---

²⁰ Projekt realizowany przez Politechnikę Krakowską (Beneficjent projektu) i Akademię Górniczo-Hutniczą w Krakowie (Partner) w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Priorytet II, E-administracja i otwarty rząd, Działanie 2.3 Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego, Poddziałanie 2.3.1 Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki (typ II: cyfrowe udostępnienie zasobów nauki). Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na podstawie Umowy Nr POPC.02.03.01-00-0013/16-00.

²¹ Wydział Informatyki, Elektroniki i Telekomunikacji Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

OCR²² oraz złożoną strukturą plików skanów czy zbudować system zarządzania treścią w panelu administracyjnym. Powstała w ten sposób baza dała możliwość prowadzenia jej zgodnie z otwartymi standardami oraz możliwość spełnienia wymogów dotyczących dostępności technologicznej publikacji, m.in. zgodnych ze standardami WCAG²³.

30 kwietnia 2019 roku, zgodnie z harmonogramem projektu, uruchomione zostało – na nowym, innowacyjnym oprogramowaniu Redo – Repozytorium PK. System jest rozpowszechniany na licencji MIT, można go wykorzystywać bezpłatnie²⁴. Dotychczas funkcjonujące RPK zostało zmodernizowane oraz udostępnione w nowej szacie graficznej. Utrzymano już istniejące, a także wprowadzono nowe elementy świadczące o otwartości, takie jak otwarte licencje Creative Commons (CC), standard metadanych do opisu zasobów internetowych Dublin Core, otwarty standard wymiany metadanych poprzez protokół OAI-PMH, usługę webową do udostępniania zasobów przez protokół SOAP, które sprawiają, że RPK nie jest niezależnym magazynem treści naukowych, ale stanowi element ogólnoeuropejskiego systemu komunikacji naukowej.

Użytkownicy RPK korzystający z zasobów repozytorium przez strony WWW mają do dyspozycji wiele różnych funkcji, takich jak prezentacja zasobów w różnych formatach (PDF, ePUB, JPG), możliwość pobrania skompresowanych plików źródłowych, przeglądanie indeksów, śledzenie liczby pobrań, funkcje wyszukiwania według wartości metadanych oraz wyszukiwania pełnotekstowego. Do dyspozycji jest również funkcja pobierania opisów bibliograficznych zasobów w różnych formatach. Dla pracowników PK najważniejszą funkcję RPK stanowi możliwość samodzielnego deponowania publikacji. Autorzy przez ten moduł mają możliwość udostępnienia własnych publikacji na stronie internetowej RPK, udzielając uczelni niewyłączonej licencji CC.

Dążąc do zapewnienia jak najszerszego dostępu do publikacji w RPK, informacje o jego zasobach udostępniono w serwisie Federacji Bibliotek Cyfrowych pozwalającym przeszukiwać zbiory polskich instytucji kultury online²⁵ i przekazano dalej do Europeany – punktu dostępu do rozproszonych, zgromadzonych w różnych miejscach i przez różne organizacje w Europie zasobów cyfrowych²⁶.

---

²² Optical Character Recognition.

²³ Web Content Accessibility Guidelines, <https://instytucje.itee.pl/blog/322-wcag-2-0-co-to-takiego.html> [dostęp: 17.06.2020].

²⁴ Warunki licencji oraz dokumentacja systemu dostępna na stronie: <https://github.com/iisg/redo> [dostęp: 8.06.2020].

²⁵ Federacja Bibliotek Cyfrowych, <https://fbc.pionier.net.pl/> [dostęp: 8.06.2020].

²⁶ Europeana, <https://www.europeana.eu/pl> [dostęp: 8.06.2020].

Nieocenionym narzędziem pozwalającym na monitorowanie liczby publikacji w otwartym dostępie jest baza *Bibliografia Publikacji Pracowników PK*, której organizacja i utrzymanie należą do zadań Biblioteki. Baza jest na bieżąco rozwijana i modyfikowana w ścisłej współpracy bibliotekarzy i autorów z PK. W szczególności od 2013 roku gromadzone są w niej informacje o publikacjach w Open Access wraz z linkami do ich pełnych tekstów. Rekordy z BPP PK są eksportowane do bazy Polskiej Bibliografii Naukowej (PBN) oraz brane pod uwagę w procesie oceny pracowników PK.

Realizując prace zmierzające do przyjęcia otwartego mandatu na PK, zwracano uwagę, by nie pominąć również różnego rodzaju działań promocyjnych mających na celu zainteresowanie i zaznajomienie społeczności akademickiej z możliwościami, jakie daje otwarty dostęp do treści naukowych, poszerzenie wiedzy w tym zakresie, wreszcie wskazywanie korzyści osobistych dla naukowca, ale również korzyści społecznych wynikających z otwartości. W BPK cel ten był realizowany przez prowadzenie stałych serwisów OA na witrynie internetowej, tworzenie e-kursów, których tematyka koncentrowała się na zagadnieniach związanych z otwartym publikowaniem, różnego rodzaju konkursów dotyczących OA (organizowanych przede wszystkim przy okazji ogólnopolskiego Tygodnia Otwartego Dostępu), a także prelekcji, seminariów i kilku konferencji²⁷. Warto nieco szerzej przybliżyć te ostatnie, ponieważ konferencje i seminaria (również międzynarodowe) swoim zasięgiem i oddziaływaniem wychodziły poza środowisko akademickie PK, prelegentami zaś byli nie tylko bibliotekarze przedstawiający ideę otwartego dostępu, ale przede wszystkim naukowcy reprezentujący różne środowiska i dyscypliny naukowe, którzy dzielili się swoimi doświadczeniami wynikającymi z OA, a także wskazywali, jaki wpływ OA ma na rozwój nauki światowej oraz jakie stwarza szanse dla polskich uczonych. W tym kontekście szczególne znaczenie należy przypisać, zorganizowanemu wspólnie z wydawnictwem Elsevier B.V. w 2016 roku, I Seminarium *Otwieranie nauki – praktyka i perspektywy*. Zapoczątkowało ono cykl seminariów organizowanych w różnych ośrodkach akademickich²⁸ pod

---

²⁷ 2019: *Europejskie dziedzictwo w cyfrowych kolekcjach*, 2018: *Biblioteka Nauki jako narzędzie otwartej dystrybucji czasopism naukowych*, 2016: *Otwieranie nauki – praktyka i perspektywy*, 2011: *Otwarte Zasoby Wiedzy – nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej*.

²⁸ Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu (II seminarium, 6–7 listopada 2017 roku), Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu (III seminarium, 13–14 listopada 2018 roku), Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie (IV seminarium, 12–13 listopada 2019 roku).

tym samym tytułem i w podobnej formule. Wymiana poglądów, doświadczeń i opinii pomiędzy przedstawicielami świata nauki²⁹ i przedstawicielami instytucji (głównie bibliotek akademickich) organizujących otwarty dostęp jest (a w każdym razie powinna być) szczególnie cenną wartością dla obu stron³⁰.

Polityka Otwartego Dostępu na Politechnice Krakowskiej

Posiadanie sprawnie funkcjonującego otwartego repozytorium, rozwijającej się bazy rejestrującej dorobek publikacyjny pracowników instytucji nie gwarantuje, że autorzy publikacji będą rejestrować i deponować swoje prace, nie mówiąc już o tym, że prace te będą deponować, nie ograniczając do nich dostępu. Repozytorium jest jedynie narzędziem umożliwiającym deponowanie i publikowanie. Przytoczone wcześniej wewnętrzne akty prawne z lat 2006–2012 (zarządzenia Rektora PK) dotyczące deponowania i upubliczniania prac doktorskich obejmowały jedynie wąski zakres ogółu publikacji wytwarzanych na PK, pozostawiając na marginesie pozostały dorobek naukowo-badawczy wyrażony w różnego rodzaju artykułach, monografiach itp. Dlatego właśnie jednym z elementów realizowanego projektu EDT było przygotowanie, przez zespół realizujący projekt EDT³¹, a następnie przyjęcie Polityki Otwartego Dostępu na Politechnice Krakowskiej. Cel, dla którego polityka została wprowadzona, został wyrażony w preambule POD, gdzie zapisano, że wprowadza się ją w celu „zapewnienia wszystkim otwartego dostępu do wiedzy bez ograniczeń, [...] uwzględniając korzyści, jakie płyną z szerokiej współ-

---

²⁹ W I seminarium autorami wystąpień byli m.in.: prof. Błażej Skoczeń (Politechnika Krakowska), specjalizujący się w zagadnieniach z zakresu mechaniki, kierujący Centrum Projektowania Akceleratorów WM PK, pracownik naukowy Europejskiej Organizacji Badań Jądrowych CERN, przewodniczący Komisji Ewaluacji Nauki MNiSW; prof. Karol Życzkowski (Uniwersytet Jagielloński), specjalista w zakresie fizyki kwantowej, autor kilkuset publikacji (indeks h $\geq$ 34 w 2016 roku), członek Polskiej Akademii Umiejętności; dr hab. Artur Jazdon (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), bibliotekoznawca, specjalista w zakresie historii książki, księgarstwa i drukarstwa, organizacji i zarządzania bibliotekami; Kate Robinson (University of Bath w Wielkiej Brytanii), dyrektor biblioteki uniwersyteckiej, członek Royal Society of Arts i CILIP (Chartered Institute of Library & Information Professionals).

³⁰ Zob. też J. Radzicka, *Sprawozdanie z seminarium „Otwieranie nauki – praktyka i perspektywy”*, „Biuletyn EBIB” 2016, nr 7 (169), <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/180/176> [dostęp: 17.06.2020].

³¹ Zespół realizujący projekt EDT na PK, <https://www.biblos.pk.edu.pl/edt/zesp-2> [dostęp: 5.11.2020].

pracy i wymiany wiedzy”³². Określenia: „wszystkim” i „bez ograniczeń”, tworzą oś ideową przyjętej polityki, zakładając zniesienie wszelkich barier i przeszkód w dostępie do wytworzonych na PK publikacji.

Opracowanie przez zespół EDT zapisów polityki otwartości było poprzedzone analizą polskich i zagranicznych przykładów przyjętych polityk, a także formalnych dokumentów. Należały do nich: zalecenia Komisji Europejskiej dotyczące określenia i wdrożenia strategii w zakresie otwartego dostępu³³, program HORYZONT 2020³⁴ obligujący do udostępniania w sposób otwarty publikacji naukowych i – opcjonalnie – danych badawczych, ogłoszony na początku września 2018 roku Plan S³⁵ zalecający natychmiastowe udostępnianie publikacji naukowych na wolnych licencjach, a także wspomniane wcześniej *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce*, dokument rekomendowany przez MNiSW. Na końcowym etapie formułowania konkretnych zapisów POD korzystano z pomocy kancelarii prawnej, której zadaniem była analiza treści pod względem jej spójności z prawem krajowym, wspólnotowym oraz wewnętrznymi aktami prawnymi uczelni³⁶, wykluczenie rozbieżności, a także ewentualna korekta zapisów wewnętrznych aktów prawnych w celu ich ujednolicenia z wprowadzaną polityką³⁷.

---

³² *Polityka Otwartego Dostępu Politechniki Krakowskiej...*

³³ Zalecenie Komisji (UE) 2018/790 z dnia 25 kwietnia 2018 r. w sprawie dostępu do informacji naukowej oraz jej ochrony, <https://tinyurl.com/mw8ks6jx> [dostęp: 16.06.2020].

³⁴ Open Access i Open Research Data Pilot w programie Horyzont 2020, <https://tinyurl.com/3348x88c> [dostęp: 16.06.2020].

³⁵ Inicjatywa w zakresie publikowania prac naukowych w otwartym dostępie, zapoczątkowana przez Science Europe 4 września 2018 roku, <https://www.ifj.edu.pl/library/open-access/materials/plan-s.pdf> [dostęp: 16.06.2020]; *Plan S. Zasady i implementacja*, <https://otwartanauka.pl/plan-s/tlumaczenie/> [dostęp: 16.06.2020].

³⁶ Zob. np. Regulamin zarządzania prawami autorskimi, prawami pokrewnymi, prawami własności przemysłowej oraz zasady komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych na Politechnice Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki. Załącznik do Uchwały Senatu nr 35/o/04/2017 z 26 kwietnia 2017 r., <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=2378> [dostęp: 16.06.2020].

³⁷ Opinie prawne, zleczone przez PK, wykonane w ramach projektu EDT: „Opinia Prawna Z. 1, dot.: analizy prawnej dokumentów Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki [...] pod kątem przyszłego zastosowania do udostępnienia zasobów będących przedmiotem projektu [...] oraz opracowania Polityki Otwartego Dostępu na PK. Opinia Prawna Z. 9, dot.: opracowaniu projektu dokumentu pt. *Polityka Otwartego Dostępu Politechniki Krakowskiej* w dwóch wersjach: obligującej i zalecającej oraz opracowanie projektu zmian lub uzupełnień w dokumentach powiązanych z Polityką Otwartego Dostępu funkcjonujących na PK (dokumenty wewnętrzne PK).

Jednym z głównych dylematów, przed którymi stanęli autorzy POD, był wybór stopnia restrykcyjności proponowanych zapisów. Rozważano dwie opcje: pierwsza – „polityka miękka”, **zalecająca** pracownikom PK publikowanie w otwartym dostępie, druga – „polityka twarda”, **obligująca** pracowników do otwartego publikowania. Argumenty za każdym z rozwiązań były analizowane, ostatecznie jednak przeważały argumenty na rzecz polityki obligującej (twardej), co znalazło potwierdzenie w decyzji Rektora PK o przyjęciu jej w takiej właśnie opcji.

Innym dylematem, który trzeba było rozwiązać, była kwestia często zgłaszana przez naukowców, a dotycząca czasowego zastrzegania dostępu do publikowanych treści, związana np. z procedurą patentowania opisywanego rozwiązania lub wynalazku, zastrzegania publikowanych danych badawczych (np. wyników badań laboratoryjnych, danych stanowiących wynik obserwacji itp.), będących przedmiotem dalszych badań, analiz, a także stanowiących podstawę przyszłych publikacji. Dyskusja w tej sprawie toczy się od wielu lat, wystarczy przypomnieć, że kwestia ta była omawiana w 2015 roku przez wspomniany na wstępie zespół MNiSW, przygotowujący *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce*. Rozważano wtedy wprowadzenie do rekomendacji (*Kierunków rozwoju otwartego dostępu...*) zapisu dającego możliwość ustanowienia embarga dla publikowanych treści. Ostatecznie przeważał argument, że wpisanie takiej możliwości do oficjalnego dokumentu zbyt często będzie pretekstem do nadmiernego, i przede wszystkim nieuzasadnionego, wykorzystywania takiego zapisu. W polityce otwartości PK przyjęto podobną filozofię: jedynie w uzasadnionych przypadkach, na wniosek autora publikacji (najlepiej potwierdzony przez jego przełożonego, a w przypadku prac doktorskich – promotora), dostęp do deponowanej publikacji może zostać objęty embargiem na konkretnie określony czas, z zasady nie dłuższy niż sześć miesięcy. W praktyce stosowanie embarga dotyczy wyłącznie rozpraw doktorskich, co jest zapewne dosyć typowe dla uczelni technicznych.

Najważniejsze zapisy Polityki Otwartego Dostępu są zawarte w trzecim paragrafie:

Polityka obowiązuje pracowników, doktorantów i studentów Politechniki Krakowskiej [...], a także inne osoby, z którymi Politechnika [...] zawarła umowę przewidującą zastosowanie Polityki. [...] Polityka ma zastosowanie do publikacji, w szczególności powstałych w wyniku finansowania ze środków publicznych, w których w afiliacji podano Politechnikę Krakowską im. Tadeusza Kościuszki³⁸.

---

³⁸ *Polityka Otwartego Dostępu Politechniki Krakowskiej...*

Przyjęta polityka odnosi się również do wydawanych przez PK lub jej jednostki czasopism naukowych, które powinny być publikowane w modelu otwartym, z zastosowaniem wolnych licencji CC. Można zatem powiedzieć, że cała działalność publikacyjna pracowników PK została objęta regułami nakreślonymi w POD, a sami pracownicy zostali zobowiązani do jej stosowania.

Oprócz przytoczonych zapisów przyjęta POD określa rozwiązania formalne związane z jej realizacją, polegające m.in. na wyznaczeniu Koordynatora do spraw Otwartego Dostępu na PK oraz określeniu jego kompetencji i obowiązków, obliguje też przełożonych nowo zatrudnionych pracowników PK do zapoznania ich z przedmiotem polityki i zalecenia jej stosowania.

Raport z realizacji POD na PK

Po pierwszym, niepełnym³⁹ roku obowiązywania *Polityki Otwartego Dostępu na Politechnice Krakowskiej* można pokusić się o pierwsze podsumowania i wnioski dotyczące przede wszystkim skuteczności działań. Łączna liczba zasobów opublikowanych w Repozytorium PK, dostępnych dla wszystkich i bez ograniczeń (a więc zgodnie z zapisami polityki), wynosiła 360 publikacji. Liczba ta obejmuje dokumenty zdeponowane samodzielnie przez autorów – pracowników PK. Odnotowany proces samodzielnego dodawania prac do repozytorium w każdym miesiącu omawianego okresu, a także łączną liczbę pobrań z tak zdeponowanych zasobów przedstawiono w tabeli 1.

Rozkład udzielanych przez autorów licencji ilustruje tabela 2. Cieszy fakt, że w omawianym okresie najczęściej udzielana była Creative Commons CC BY, czyli najszersza licencja Creative Commons, upoważniająca do dowolnego eksploatowania dzieła pod warunkiem poszanowania prawa do autorstwa.

Nieco odmienne reguły dotyczą rozpraw doktorskich, których autorzy na mocy wcześniejszych zarządzeń Rektora PK mogą wybrać jedną z dwóch licencji PK: z dostępem otwartym dla wszystkich lub z dostępem ograniczonym do domeny PK. Na łączną liczbę 35 doktoratów (tabela 3) niemal połowa, bo 17, została zdeponowana z opcją „dostęp dla wszystkich”. W tym kontekście zwraca uwagę stosunek liczby opublikowanych doktoratów do liczby pobrań tego zasobu w zależności od określonych

---

³⁹ Polityka Otwartego Dostępu na PK obowiązuje od 22 marca 2019 roku, a przytoczone dane dotyczą okresu od 30 kwietnia do 31 grudnia 2019 roku.

Tabela 1. Zdeponowane zasoby w Repozytorium PK w 2019 roku z podziałem na miesiące, zasoby zdeponowane samodzielnie oraz liczba pobrań

Miesiąc Liczba zasobów	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	Razem
	Łączna liczba zasobów opublikowanych w Repozytorium PK	33	62	15	80	0	90	11	90	41
W tym: zasoby zdeponowane samodzielnie przez pracowników PK	3	5	6	2	0	17	15 ^a	5	4	57
Liczba pobrań z zasobów (stan na dzień 27 maja 2020 roku)										5017

^a Procedura deponowania „samodzielnego” wymaga zatwierdzenia przez pracownika administrującego Repozytorium PK. Część zdeponowanych samodzielnie w październiku zasobów została zatwierdzona w następnym miesiącu.

Źródło: oprac. własne na podstawie *Raportu z realizacji Polityki Otwartego Dostępu na Politechnice Krakowskiej im. T. Kościuszki*.

Tabela 2. Zasoby zdeponowane samodzielnie przez pracowników PK – wg rodzaju licencji

Rodzaje licencji udzielonych przez pracowników PK	Liczba
Creative Commons; CC BY	35
Creative Commons; CC BY NC	3
Creative Commons; CC BY NC ND	9
Creative Commons; CC BY NC SA	10
Razem	57

Źródło: oprac. własne na podstawie *Raportu z realizacji Polityki Otwartego Dostępu na Politechnice Krakowskiej im. T. Kościuszki*.

przez autorów praw dostępu. Nie wydaje się, żeby w każdym przypadku przyczyną ograniczania dostępu (ok. 50% zdeponowanych doktoratów) była konieczność ochrony związanej z uzyskiwaniem patentów lub zastrzeżeniem treści. Ograniczenie praw dostępu z oczywistych powodów radykalnie zmniejsza liczbę pobrań danego zasobu. Biorąc pod uwagę fakt, że autorzy doktoratów, z zasady stojąc na progu kariery naukowej, powinni być zainteresowani możliwie szerokim upublicznieniem swojej pracy naukowej i jej rezultatów, powinni wybierać najbardziej liberalne

licencji. Skutkować to może nawiązywaniem interesujących kontaktów naukowych, zainteresowaniem różnych (często renomowanych) ośrodków badawczych (polskich i zagranicznych), a także firm komercyjnych prowadzonymi przez nich badaniami – w konsekwencji wzrostem prestiżu w środowisku naukowym. Nowe regulacje prawne (ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [Dz.U. 2018, poz. 1668, ze zmianami]) w istotny sposób blokują możliwość ograniczenia dostępu do prac doktorskich, warto jednak uświadamiać pozytywny wpływ otwartości naukowej na karierę naukową badacza.

Tabela 3. Rozprawy doktorskie zdeponowane w RPK. Podział uwzględniający prawa dostępu oraz liczbę pobrań

Prawo dostępu	Liczba zasobów	Liczba pobrań
Dostęp dla wszystkich	17	8179
Dostęp ograniczony do domeny PK	18	80

Źródło: oprac. własne na podstawie *Raportu z realizacji Polityki Otwartego Dostępu na Politechnice Krakowskiej im. T. Kościuszki*.

Zakończenie

Wdrożenie instytucjonalnej Polityki Otwartego Dostępu na Politechnice Krakowskiej, dzięki jednoznaczemu określeniu reguł obowiązujących pracowników PK, uporządkowało – w zakresie otwartości do publikowanych treści – zasady publikowania na uczelni. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że wprowadzenie POD jest zgodne zarówno z polityką państwa realizowaną przez podmioty finansujące badania (NCN, NCBR, MNiSW), jednostki naukowe, uczelnie oraz wydawców, w tym wydawców czasopism naukowych, jak i z rekomendacjami europejskich instytucji prawodawczych oraz tzw. dobrymi praktykami realizowanymi w renomowanych światowych instytucjach naukowo-badawczych⁴⁰.

Otwarty dostęp do publikacji naukowych może mieć wpływ na liczbę cytowań, głównie dlatego, że publikacje są z zasady dostępne nieograniczonemu gronu odbiorców. Większa dostępność cytowanego dzieła

⁴⁰ P. Suber, *The Open Access Mandate at Harvard*, <https://knowledgeunbound.mitpress.mit.edu/pub/4sev527q/release/1> [dostęp: 17.06.2020]; *Open Access Policies at MIT*, <https://libraries.mit.edu/scholarly/mit-open-access/> [dostęp: 17.06.2020]; *Commitment to Open Science and Free Access to Scientific Publications* [Sorbonne Université], <http://www.sorbonne-universite.fr/en/strategie-de-recherche/commitment-open-science> [dostęp: 17.06.2020].

powoduje, że łatwiej do niego sięgnąć, co skutkuje niejako przedłużeniem jego „życia” w kolejnych publikacjach innych autorów. Warto jednak zauważyć, że liczba cytowań nie powinna być uznana jako jedyne kryterium określające wartość naukową cytowanego dzieła. Zwracano na ten problem wielokrotnie uwagę, wskazując możliwe do zaakceptowania rozwiązania dotyczące najbardziej obiektywnej oceny cytowanej publikacji⁴¹. Otwarty dostęp może również mieć znaczenie w trakcie aplikowania o środki finansowe – np. w ramach projektów Narodowego Centrum Nauki (wymóg OA) lub programach wydawców (finansowanie publikowania w ramach złotej drogi). W sytuacji, gdy wynik ewaluacji jednostek naukowych jest wypadkową m.in. liczby i, przede wszystkim, jakości publikacji afiliowanych do ewaluowanej jednostki, propagowanie i promowanie otwartego dostępu leżą w interesie nie tylko autora, ale również jednostki naukowej, w której jest on zatrudniony.

Obserwując w polskich szkołach wyższych coraz większe zrozumienie dla idei wdrożenia sformalizowanej polityki otwartego dostępu do publikacji naukowych, z satysfakcją notujemy, że Politechnika Krakowska (i Biblioteka PK jako inicjator idei) znalazła się w absolutnej czołówce uczelni⁴², które taką politykę określiły, wdrożyły i stosują w praktyce.

Bibliografia

Opracowania

Buzdygan D., Górski M.M., *Jak biblioteka może wspierać reputację naukową uczonych i zespołów badawczych*, w: *Biblioteka w społeczeństwie wiedzy. Informacja, edukacja, profesjonalizm. Konferencja naukowa Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Materiały konferencyjne*, T. Piestrzyński, J. Jerzyk-Wojtecka, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2015, s. 101–118, <http://dx.doi.org/10.18778/8088-191-4.08> [dostęp: 11.11.2020].

Kępski P., *Polityka Otwartego Dostępu w Polsce. Rekomendacje MNiSW*, 26 czerwca 2017 roku, <https://www.ifj.edu.pl/library/open-access/materials/Kepski.pdf> [dostęp: 4.06.2020].

⁴¹ Zob. też D. Buzdygan, M.M. Górski, *Jak biblioteka może wspierać reputację naukową uczonych i zespołów badawczych*, w: *Biblioteka w społeczeństwie wiedzy. Informacja, edukacja, profesjonalizm. Konferencja naukowa Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Materiały konferencyjne*, red. T. Piestrzyński, J. Jerzyk-Wojtecka, Łódź 2015, s. 101–118, <http://dx.doi.org/10.18778/8088-191-4.08> [dostęp: 11.11.2020].

⁴² I. Sójkowska, N. Gruenpeter, *Polityki otwartości w Polsce*, <https://tinyurl.com/4mv8nuyp> [dostęp: 8.06.2020].

Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce, MNiSW, <https://www.gov.pl/web/nauka/dokumenty-na-temat-otwartego-dostepu> [dostęp: 4.06.2020].

Polityka Otwartego Dostępu Politechniki Krakowskiej im. T. Kościuszki, <https://repozytorium.biblos.pk.edu.pl/static/43234> [dostęp: 8.06.2020].

Radzicka J., *Sprawozdanie z seminarium „Otwieranie nauki – praktyka i perspektywy”*, „Biuletyn EBIB” 2016, nr 7 (169), <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/180/176> [dostęp: 17.06.2020].

Sójkowska I., Gruenpeter N., *Polityki otwartości w Polsce*, <https://tinyurl.com/4mv8nuyp> [dostęp: 8.06.2020].

Akty prawne

Uchwała Senatu Politechniki Krakowskiej z 21 grudnia 2016 r. nr 106/o/12/2016 w sprawie wzorów ankiet okresowej oceny nauczycieli akademickich, <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=2295> [dostęp: 8.06.2020].

Zalecenie Komisji (UE) 2018/790 z dnia 25 kwietnia 2018 r. w sprawie dostępu do informacji naukowej oraz jej ochrony, <https://tinyurl.com/mw8ks6jx> [dostęp: 16.06.2020].

Zarządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 marca 2015 r. w sprawie powołania Zespołu doradczego do spraw otwartego dostępu do treści naukowych, Dz.U. z 2015 r., poz. 18, <https://tinyurl.com/ywmkw27a> [dostęp: 4.06.2020].

Zarządzenie nr 12 Rektora Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki z dnia 9 marca 2006 r. znak R3.0201-26/2006 w sprawie gromadzenia, opracowania i udostępniania przez Bibliotekę Główną Politechniki Krakowskiej rozpraw doktorskich obronionych na Politechnice Krakowskiej, <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=202> [dostęp: 4.06.2020].

Zarządzenie nr 5 Rektora Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki z dnia 11 lutego 2008 r. znak R.0201-17/2008 w sprawie gromadzenia, opracowania i udostępniania przez Bibliotekę Politechniki Krakowskiej rozpraw doktorskich bronionych na Politechnice Krakowskiej, <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=475> [dostęp: 4.06.2020].

Zarządzenie nr 18 Rektora Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki z dnia 23 maja 2012 r. znak R.0201-26/12 w sprawie zasad gromadzenia, opracowania i udostępniania rozpraw doktorskich bronionych na Politechnice Krakowskiej, <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=1287> [dostęp: 4.06.2020].

Zarządzenie nr 16 Rektora PK im. Tadeusza Kościuszki z dnia 24 kwietnia 2014 r. znak R.0201-21/14 w sprawie ewidencji publikacji pracowników PK, <http://bip.pk.edu.pl/index.php?ver=0&dok=1683> [dostęp: 8.06.2020].

MAREK M. GÓRSKI, DOROTA BUZDYGAN,
DOROTA LIPIŃSKA

Institutional open access policy. Actions related to the introduction of open mandate for scientific publications at the Cracow University of Technology

Abstract. The article presents actions that preceded the introduction of open access policy for scientific publications at the Cracow University of Technology. These included: preparation of the IT infrastructure, providing access to doctoral dissertations, creating the CUT Repository, development of legal documents, introducing open licenses for scientific journals published at the CUT, information and educational actions in the field of OA. These works were carried out following the guidelines contained in government documents and based on practical solutions implemented in this area in the scientific community. The above-mentioned actions led to the introduction of Open Access Policy at the CUT under the Ordinance of the Rector of the CUT of 22 March 2019. The article also discusses the data presented in the first report on the implementation of the Open Access Policy at the Cracow University of Technology and the resulting conclusions.

Keywords: institutional Open Access Policy, open science, open mandate, Cracow University of Technology, CUT Repository, CUT Library, scientific publications, Open Access, OA.

Tekst wpłynął do Redakcji 24 lipca 2020 roku.